

De b-oo-m en het bos – Concentratie op details in het aanvankelijk leesonderwijs

1 januari 1986

Auteur: Anne Nederkoorn

Volume: 17

Nummer: 4

Pagina's: 11-23

Documenten

- [moer_jrg17_042.pdf](#)

anne nederkoorn speerpunt de b 00 m en het bos concentratie op detail s lezen in het aanvankelijk leesonderwijs vorig jaar september is begonnen met de nascholingscursus speerpunt lezen de cursus is bedoeld voor onderwijzers ter verbetering van het aanvankelijk leesonderwijs frater caesarius mommers de maker van de methode veilig le ren lezen is mede verantwoordelijk voor de nascholingscursus mommers wil wel toegeven dat de hele gang van zaken rond het speerpunt lezen een principiële herziening van het aanvankelijk leesonderwijs heeft uitgesloten maar daar is hij ook niet rouwig om alternatieve benaderingen zegt hij zijn meestal ideologieën die niet empirisch zijn getoetst en vermoedelijk nog meer leermoeilijkheden ten gevolge hebben in didactief mei 1986 p 16 anne nederkoorn is studente nederlands aan de universiteit van amsterdam in dit artikel geeft ze aan dat de nascholing op een zeer wankel wetenschappelijke basis steunt ze betoogt dat het etiket wetenschappelijk onderbouwd geen garantie vormt voor de kwaliteit van de nascholing het deel met conclusies vertaling en toelichting laat zien welk concreet materiaal en welke bewerking daarvan aan de strekking van het artikel ten grondslag liggen en het kan worden beschouwd als een kijkje achter de schermen om de lijn van het stuk te kunnen volgen is het niet perse nodig alles achter de schermen te hebben gezien uit onderzoeken zijn tegenvallende lees en men de overheid subsidieert onderzoek en schrijfprestaties van schoolgaande kinderen projectactiviteiten ter verbetering van het aan naar voren gekomen aanvankelijk leesonderwijs zodoende kon bijvoor veel volwassenen geven zich op voor een beeld het nascholingspakket speerpunt lezen lees en schrijfcursus om alsnog te leren lezen voor onderwijzers worden ontwikkeld en schrijven met behulp van dat pakket worden al sinds deze gegevens hebben ertoe geleid dat het augustus vorig jaar nascholingscursussen ge belang van goed lees en schrijfonderwijs de geven de nascholing heeft tot doel onderwij laatste tijd extra onder de aandacht is gekozen zers te leren diagnostiserend onderwijzen 11 dat betekent dat leerkrachten wordt

geleerd voorkomen van leesmoelijkheden bij kinderen om tijdens het onderwijzen aan te sluiten op in nederland konden brus en mommers in de mogelijkheden en behoeften van de leerlin 1978 een soortgelijk project beginnen dankzij gen van dongen 1984 p 8 dat daarmee subsidies van de stichting voor onderzoek van niet letterlijk bedoeld wordt wat er staat het onderwijs svo en van het ministerie van wordt duidelijk uit de toelichting bij het daar onderwijs en wetenschappen toe ontwikkelde materiaal de map gebruik in een voorbereidend onderzoek bestudeerde makend van de map zou de leerkracht zich het instituut voor onderwijskunde te nijmegen scherper bewust worden van het verschil tus het project van malmquist en de mogelijke sen de feitelijke leesvaardigheid van elk der den om het aan de nederlandse situatie aan te leerlingen en de leesvaardigheid die door de passen 1978 79 van 1979 tot 1983 vond leesmethode wordt verondersteld het gaat het eigenlijke project plaats dat was de ont blijkbaar niet om de mogelijkheden en behoef wikkelfase waarin vier verschillende groe ten die de leerlingen zelf voelen maar die aan pen mensen met elkaar samenwerkten hen worden toegeschreven uitgaande van de zo was er een groep onderzoekers aan de uni eisen van de methode concreet betekent dat versiteit van nijmegen die regelmatig artikelen voor onderwijzers en leerlingen dat ze zich nog publiceerde over haar bevindingen een pro eens extra moeten inspannen om met de me jectgroep ontwikkelde het materiaal waarmee thode in de pas te blijven stapje voor stapje de onderwijzers zouden gaan werken een zonder ruimte en tijd voor andere leermanieren aantal begeleiders ondersteunde leerkrachten waarin door de methode niet is voorzien leer van eerste klassen bij het gebruik van het ma lingen blijven onwetend over de zin en de con teriaal tenslotte verleende een aantal leer text van de deeltjes leerstof die zij krijgen aan krachten en leerlingen van eerste klassen hun geboden daardoor blijven ze ook het inzicht medewerking missen in het verband tussen nieuwe kennis parallel daarmee bestonden de werkzaamhe elementen en de kennis en ervaring die ze al den binnen het project uit bezitten wanneer leerlingen op zo n manier wetenschappelijk onderzoek gebaseerd op iets moeten leren is hen niet duidelijk dat ze literatuurstudie en bevindingen uit testme daar zelf wijzer van kunnen worden dat ze er tingen voor zichzelf wat aan hebben daarbij kan ik materiaalontwikkeling gebaseerd op de re me voorstellen dat voor sommigen het idee sultaten van bovengenoemd onderzoek leren doe je voor de juf de meester een cij het uitproberen van het materiaal de bege fer een plaatje geen voldoende motivatie is leiders legden het gebruik van de map uit om schijnbaar zinloze losstaande oefeningen aan de leerkrachten als iets waardevols te accepteren het werken in de praktijk de leerkrachten gebruikten hun inzichten om de leerlingen toch is er bij de ontwikkeling van de nascho des te beter te onderwijzen ling blijkbaar vanuit gegaan dat het zin heeft op deze fase zou een evaluatie onderzoek om kinderen voor wie de door de methode hebben moeten volgen maar hoewel het in aangewezen weg slecht begaanbaar is geble de bedoeling lag om na te gaan hoe de groot ken te dwingen zich toch over dfe weg naar schalige verspreiding van de projectop het einddoel te begeven door oefening en her brengsten verloopt is het om verschillende re haling van voor die leerling moeilijke stappen denen nog niet mogelijk gebleken een evalua andere beter begaanbare paden blijven voor tie implementatie

onderzoek uit te voeren dat hem haar verborgen ook inzicht kan verschaffen in het rendement van het project preventie van leesmoeilijkheden het project preventie van leesmoeilijkheden van Dongen 1984 p 31 in 1984 is hieraan vanuit de wetenschap een nascholing en het nascholingsmateriaal zijn studie toegevoegd leesmoeilijkheden naar ontwikkeld in het project preventie van diagnostiserend onderwijzen bij het leren leesmoeilijkheden Brus en Mommers zetten dit proefschrift van Dongen op naar een Zweeds voorbeeld in de jaren worden beschouwd als een theoretische onzestig had Malmquist in Zweden met succes derbouw van een onderdeel van het project uitgevoerd dat gericht was op het ject namelijk het diagnostiserend onderwijzen 12 bij het leren lezen van Dongen schrijft in waarop het onderzoek is opgezet en het op deze studie wordt op exemplarische wijze de derwerp wordt benaderd zijn betekenis van wetenschappelijk onderzoek 1 iets leren is iets kunnen reproduceren voor de onderwijspraktijk aan de orde gesteld dat iets geleerd is blijkt uit de vaardigheid het exemplaar betreft het concept leesmoeilijk het geleerde te kunnen reproduceren op p 8 heden p 7 wordt een overzicht van de veronderstelde de studie die in boekvorm is verschenen pre leerfasen interne leerprocessen en de daar tendert van groot belang te zijn voor de on bij geschikt geachte onderwijsactiviteiten onderwijspraktijk op de achterkant van het boek geven de leerkracht biedt de leerstof aan de staat dat het bedoeld is voor mensen die in leerling neemt er kennis van de leerkracht hun directe omgeving kinderen met leesmoei maakt het belang van de stof duidelijk en stikheden kennen en voor leerkrachten bege muleert daarmee het verlangen van de leerling leiders nascholers curriculumontwikkelaars zich de stof te willen eigen maken door oefen onderzoekers beleidsfunctionarissen enzo ning en herhaling het onderwijs doet een be voorts biedt dit boek een beschrijving roep op het geheugen van de leerling de leer van de wijze waarop leesmoeilijkheden in het ling reproduceert de leerstof de gereprodu onderwijs feitelijk ontstaan wat de achter ceerde hoeveelheid leerstof en de snelheid grond daarvan is en wat eraan te doen is in waarmee de stof gereproduceerd wordt wor de onderwijspraktijk in het boek zou nauw den de resultaten van de leerlingen genoemd keurig worden beschreven hoe kinderen leren een verbetering van de resultaten komt over lezen in de eerste klas en op welke punten ze een met een verbetering van het onderwijs vastlopen vervolgens wordt in het boek aan p 27 gegeven hoe gewone leerkrachten op gewone 2 het leren lezen geschiedt in stapjes na el scholen met beperkte middelen en met weinig kaar de elementaire leeshandeling wordt op extra werk het aantal kinderen met leesmoei p 105 en p 107 als de volgende procedure lijkheden kunnen verminderen voorgesteld inzien dat je van links naar rechts de nascholing en het daarbij ontwikkelde ma moet werken het kunnen onderscheiden van teriaal zijn beperkt gebleven tot de traditione de afzonderlijke lettertekens aan elk letterte le leermethode van veilig leren lezen en let ken een klank kunnen koppelen de afzonderlij terstadl terwijl ze nou juist zijn bedoeld voor ke klanken op volgorde kunnen onthouden die leerlingen voor wie die methode van het aanle klanken na elkaar verbindend kunnen uitspreken en trainen van een aantal deelvaardighe ken er betekenis aan kunnen geven den niet doelmatig is gebleken je mag ver 3 een hiërarchische visie op mensen in

hun wachten dat de keuze voor de in de nascho functies wetenschappers bepalen wat voor ling gepresenteerde aanpak ter verbetering van leerkrachten het beste is hoe en waarin ze het aanvankelijk leesonderwijs wel ergens we moeten worden nageschoold wetenschappers tenschappelijk wordt verantwoord geven aan hoe leerkrachten op hun beurt kun hoe dat gebeurd is en vanuit welke uit nen bepalen wat voor de kinderen het beste gangspunten heb ik proberen te vinden in de is studie van dre van dongen het bleek nodig 4 er zijn ideale leerlingen zij vormen de zo om het proefschrift als geheel te analyseren genaamde normgroep aan de hand daarvan want al is het boek dan bedoeld voor een kunnen uitvallers worden gedefinieerd voor breed publiek zie achterzijde de taal waarin de nascholing geldt iets dergelijks uitgegaan het geschreven is doet anders vermoeden wordt van de ideale leerkracht waartegen na een eerste lezing was mij in elk geval dui over een zwakke leerkracht staat de op delijk dat hoe je ook kunt twijfelen aan het vatting die we in het project preventie van nut van bepaalde metingen uitgedrukt in on leesmoeilijkheden hebben iedere leerkracht derzoekscijfers en gerangschikt in ta- bellen dient een beetje beter te worden het voor de conclusies die van dongen er- aan verbindt deel van deze benaderingswijze is dat in prin volledig controleerbaar zijn maar wel op cipe iedere leerkracht kan profiteren van deze grond van de reeds eerder gevonden meet re innovatie sultaten en op basis van bepaalde uit net als voor de leerlingen geldt voor de leer gangspunten die niet ter discussie staan krachten dat zij een bepaalde hoeveelheid uitgangspunten die inherent zijn aan de manier leerstof onder de knie moeten krijgen iedere 13 leer k racht moet kunnen instappen w ij ver van leerlin g en om een t echni e k d oe lmatig te moeten dat d it gelukt is met de zg n map g e b ruiken niet als gel d i g e a an w ijzing voor het uit het project p reventie van leesmoeilijkheden be h eersen van die deelvaardig heid aange p 254 merkt 5 k inderen mogen niet creatief zijn in een 7 wetensch a ppelij k on d erz oek staat los v a n van de controletaken uit veilig leren lezen de pra k tijk h et is een ei g enso o rtig e activi s t aa t de vol g end e opdracht teit h et heeft een ei g en w erk wij z e een ei gen referentie k ad er en een eigen o pb ren gst nl kennis v an d ongen wil niet v a llen in de val kuilen van het actieond er- zoe k praktijk k en onderzoe k h e bb en el kaar af e n toe iet s te zeg gen p 306 ij j i pi b ovengenoemd e uitgangspunt en zijn slechts pii binnen een beperkt gebied g el d ig namelijk het p p zet een kringetje om gebied van theorie hy p o these s a bs- trac t d en het woord dat bij het ken d e conclusies d ie van d ongen t re kt in plaat- je hoort zijn proe fschrift g el den d erhalve oo k slechts binnen datz el fd e g e b ie d ee n interpretatie is de ju i ste je moet pij l k i e zen rups of bord zijn uitges- loten voor een indruk van de stre kk ing van de stu 6 in het psychologisch onder- zoek wordt er die van d re van d ongen d e w ankele motivatie vanuit gegaan dat vorderingen en prestaties voor b e paal d e keuzes en het d ikw ijsl misl e i geme- ten moeten worden door middel van dende en ondoorzichtige kara kter van weten toetsen en testen andere man ieren om erach scha p pelijk taalge b ruik vol g t hieron d er een ter te komen of een k i nd zich bepaalde vaar w eer g ave van het meren d eel van d e in de stu digheden heeft eigen gemaakt komen niet aan d ie g etrokk en conclusies met toelich ting en zo bod zo wordt in het onderzoek het ver- moge n letterlijk mogelijke vertalingen ernaast het proef schrift van dr e van

volgens malmquist is het mogelijk om het aantal kinderen met lees en spellingmoei een onderwijzer moet kunnen voorzien welke lijkheden aanzienlijk te vermindere n in leerjaar leerlingen met welke onderdelen van lezen 1 t m 3 van de lagere school n i et slechts moeilijkheden zullen krijgen hij moet niet d m v remedial teaching maar voordat de meer van een kind vragen dan het kan moei lijkheden zich al s zodanig openbaren se cundaire preventie daa rt oe dient een leer kracht d i agnostiserend te kunnen onderwij zen wat w i l zeggen dat de leerkracht de vaar d i gheid bezit om het onderwij s af te stemmen op de mogelijkheden en be- hoeften van de l eerlingen p 38 wetenschappelijk onderzoek en het praktische on- derwijs zijn activiteiten die zich op verschillend vlak afspelen en die eigen uit- gangspunten referentiekaders en op brengsten hebben maar die door een voortdu rende dialoog elkaar in hoge mate kunnen beïnvloeden 14 p 39 vanuit de sta rt vraag naar de over b ij het z oe k en naar een oplossin g voor k in d e eenstemm i ng tussen het concept leesmoeilijk ren met leesmoeilijkhe d en b e g int v an d on gen heden en het ve rschijnse l lees uitvallers met de vol g ende vraag z ijn d e k en m erk en d ie wordt een l ijn uitgezet die er mogelijk toe m en in t heorie als leesmoeilij kh eden aan kan bijdragen dat minder kinderen leesmoeilijk m er kt van toepassin g o p k nderen d ie niet heden krijgen i n het onderw ijs overg aan om d at z e niet g oed g enoe g he bben leren lezen p 4 5 al jaren blijkt een g rot e g roep l ee r l in gen ca 15 000 p er sc h ool j aa r tot d e uit v a l lers te behoren r uim drie vier d e d ee l van de ze g roep leerling en bezit volgens hun lee r kracht een z w ak k e leesvaard ig hei d d e ze groep noemen we lees uitvallers de vraa g d ie w e ons nu stellen is in hoev e rre hebben d eze lees uitvallers leesmoeilijkhe- den p 65 wat betreft het exclusiviteitsaspect wanneer aan de hand van testen ge- consta kan gesteld worden dat dit niet of nauwelijks tee r d w ordt d at een kind ni- et alleen met lez en van beteken i s is voor het verschijnse l lees achter is bij wat normaal w ord t geacht u itvallen hetzelfde geldt voor de intra klas g enoten of leeftijd maar ook op individuele criterium variabelen intelligentie en gedrag- stesten laag scoort en uit een bepaald milieu komt kan het toch overgaan zonder problemen met lezen h etzelf d e g eldt wannee r een k in d op gron d van tes t re- sultaten acht er blij k t te liggen ten op zichte van zichzelf andere eigen on- twikkelingen slechts de inter individuele criterium variabelen lijken relevant te zi- jn het percentage leesuit er gaan meer kinderen zonder leesmoeilijkhe vallers van het totaal aantal leerlingen daalt den over als hun groepsgemiddelde hoger is naar- mate de score s op de norm referenced of hoe meer kinderen met hoge scores in een leestoetsen met een leerjaargebonden norm groep voorkomen hoe minder kin- deren er blij hoger worden ven zitten p 66 bij het zoeken naar een geldige defi ni- tie van leesmoeilijkheden zijn we in feite niet k nderen die in een jaar niet goe d genoe g heb verder gekomen dan de constatering dat de b en leren lezen en schri- jven he bb en een lees uitvallers vooral verschillen van de z w a kkere lees en spellingvaard i g hei d d an de overigen m b t hun zwakkere lees en kinderen die w el goed genoeg hebben leren le spellingvaardigheid z en en schrijven p 8 7 wan- neer sprak e is van een b e trekke lijk in de p ra ktij k zal gema kkelij k en g oed gewer kt duidelijk omschreven leerstofgebied dat ove r moeten k unnen w orden

met het resultaat van gedragen moet worden aan de leerling dan de taakanalyse biedt de taakanalyse volgens Gagne en volgens het model van Gagne de procedure bruikbare procedure om tot een verantwoorde van Gagne moeten de onderwijsactiviteiten planning van het onderwijs te komen worden beschouwd in relatie met de leerfasen de leerfasen zouden corresponderen met de kwaliteit van de taakanalyse kan men interne leerprocessen die weer zijn afgeleid vervolgens waarschijnlijk verbeteren door van een algemeen informatieverwerkings zo mogelijk iedere stap uit de procedure te model ontdekkend met en te toetsen aan beschikbare procedure heeft drie hoofdstappen 11 een bare onderzoeksresultaten en theorieën of beschrijving van de job task de algemene modellen onderwijsdoelstellingen en wat moet geleerd 15 p 88 samenvattend ten behoeve van de worden in welke achtereenvolgende stappen diagnostiek de taak analytische procedure moet de leerstof worden aangeboden concrete zoals Gagne die beschrijft bruikbaar als een onderwijsdoelstellingen wat moet wanneer heuristisch geleerd worden en hoe 21 de leer taakanalyse wat kan een leerling getuige bepaalde p 89 omdat veilig leren lezen en letterstade toetsen welke vaardigheden moeten nog de twee methodes zijn die op de meeste lage worden aangeleerd in welke stappen 31 de re scholen gehanteerd worden zal op beide planning van het onderwijs in deze fase moet programma's een taakanalyse uitgevoerd dat beheerst worden bepaling in deze fase worden moet dus dat gedaan worden de leerling leert dat daarna dat enzovoort p 90 hoe wel deze elementaire leeshandelingen de materialen en onderwijsactiviteiten komen slechts een aspect van de algemene dus als volgt tot stand doelingen van het aanvankelijk lezen is 11 ervan uitgaande dat een proces moet worden we haar toch als startpunt nemen bij de den aangeleerd moeten eerst de afzonderlijke taakanalyse 1 stappen uit dat proces worden nagegaan waarna de hele procedure stapsgewijs in de deze beslissing houdt wel in dat de inhoud juiste volgorde kan worden bepaald van aanvankelijk lezen aanzienlijk beperkter 21 om een onderwijsplanning te kunnen maar wordt in deze taakanalyse het gevaar hierken moet vervolgens worden nagegaan wat de van is dat verderop in de analyse uit het oog leerresultaten zijn op grond van die leerresultaten wordt verloren dat de doelstellingen van het taten kan het onderwijsplan worden gemaakt aanvankelijk lezen ruimer zijn en dat de leer wordt een leer hiërarchie opgesteld waarin mentale leeshandelingen slechts een hoewel is vastgelegd welke leerresultaten zijn bereikt belangrijke ontsleutingsstrategie is en hoe daarop kan worden doorgedaan wat de volgende stap moet zijn 31 op basis van de leer hiërarchie gevormd door een lijst bekwaamheden die moeten worden aangeleerd worden de onderwijsleersituaties gepland bij elke leerfase wordt aangegeven wat op dat moment in die fase moet worden gedaan in het onderwijs en dat moet dan weer aansluiten op het interne leerproces dat bij een kind verondersteld wordt zich af te spelen op basis van de procedure van Gagne wilde de projectgroep de map voor onderwijzers ontwikkelen maar wilde de procedure succesvol kunnen worden gebruikt dan zou het leerstofgebied die vaardigheden in stappen die moesten worden aangeleerd betrekkelijk duidelijk omschreven afgebakend moeten zijn om het model van Gagne te kunnen gebruiken nam de projectgroep slechts een aspect van de algemene

doelstellingen van het aanvankelijk leren lezen de elementaire lees handeling dat betekent dat de werkelijkheid vervormd moest worden voorgesteld ten behoeve van aangepast aan een theoretisch kader p 152 het is niet mogelijk op basis van de lees en spellingtoetsen geven niet goede scores op de afzonderlijke lees en spelling aan wie niet goed genoeg hebben leren lezen 16 toetsen exact aan te geven welke kinderen uit en schrijven in een jaar en daarna zullen blij leerjaar 1 van het gewone lager onderwijs tot vastzitten de lees uitvallers behoren p 159 de groep lees uitvallers blijkt op vrijde groep kinderen die naar het oordeel van de wel alle variabelen met sociaal en sociaal onderwijs er niet goed genoeg heeft leren lezen emotioneel gedrag lagere scores te behalen en schrijven in een jaar blijkt ook in weten dan de groep overigen schapelijk cijfer maar die termen als zodanig te kunnen worden gekarakteriseerd p 165 de variabelen uit het longitudinale op de lange duur zijn lees uitvallers kinderen onderzoek discrimineren tezamen zeer goed die niet voldoen de kunnen lezen en blijven zit tussen lees uitvallers en overigen ten goede onderscheiden van overigen op de leestoesen die het fluency aspect grond van alle toetsresultaten en vooral op van de leesvaardigheid meten correleren rond van het oordeel van de leerkracht laag met de discriminantfunctie de hoogste ladingen worden behaald door de dictes en de toets technisch lezen 2 het leerkracht oordeel over het cognitief functioneren van het kind discrimineert redelijk en dit discriminerend vermoeden is betrekkelijk stabiel over tijd de milieu en intelligentievariabelen discrimineren betrekkelijk slecht p 177 over het discrimineren tussen de meetresultaten met betrekking tot het reageren lees uitvallers en de overigen variabelen van kinderen op hun omgeving even niet die betrekking hebben op het sociaal aanpak inderen volgens de onderwijzer in een emotionele gedrag van de kinderen discrimineer jaar goed genoeg zullen hebben leren lezen niet of nauwelijks en schrijven p 178 door dat de kans relatief groot is dat kinderen moeten zoveel mogelijk gewoonten in men ten onrecht voorspelt dat kinderen de klas goed worden onderwezen lees uitvaller worden dient men zo min mogelijk onderwijs organisatorische en pedagogisch didactische maatregelen te treffen die deelname aan het gewone onderwijs beleven men dient ernaar te streven de leerlingen meer mogelijkheden te bieden binnen het gewone onderwijs dit streven wordt de laatste tijd verwoord met de term zorgverbreiding arbo 1984 p 181 het is enigszins mogelijk om vanuit de lees en spellingtoetsen kan een beetje delijk betrouwbaar te voorspellen welke leerling worden afgeleid welke leerlingen na een jaar gen tot de lees uitvallers behoren en welke niet goed genoeg hebben leren lezen op leerlingen tot de overigen wanneer men grond van te ten die meten hoe kinderen in slechts gebrekkig maar van de resultaten van hun omgeving functioneren is niet te voor objectief afneembare meetinstrumenten toetsen of ze na een jaar naar het onderwijs vragenlijsten en de meetinstrumenten zersoord goed genoeg hebben leren lezen die het sterkst discrimineren blijken de lees en en schrijven spellingtoetsen te zijn terwijl de instrumenten die betrekking hebben op de intelligentie het sociale gedrag of het sociaal milieu van het kind relatief slecht discrimineren p 187 concluderend

kunnen we stellen dat de leesprestaties van een kind zijn minder het onwaarschijnlijk is dat de samenhang tussen goed naarmate het minder goed letters kan onsen visuele analyse en discriminatie enerzijds onderscheiden en dat is geen gevolg van het en leesprestaties anderzijds verklaard kan feit dat het kind meer of minder goed kan worden uit stoornissen in de visuele waarneming meer plausibele alternatieve verklaring het is waarschijnlijk er dat laag leesprestaties zijn en moeilijkheden en met het onderscheiden van moeilijkheden met de verbale encodering letters een gevolg zijn van moeilijkheden met een schijnsamenhang met intelligentie als het kunnen verklanken van de letters en het achterliggende variabele kunnen verbinden van de klanken tot een aanbiedingsvorm van de taak klassikale woord of dat het kunnen onderscheiden en instructie concentratie van letters niks te maken heeft met het kunnen lezen op niveau omdat dat laatste van de intelligentie van een kind afhankelijk is of dat laag leesprestaties te wijten zijn aan een slechte onderwijssituatie slechte onderwijzer gebrek aan concentratie p 193 concluderend kunnen we stellen dat om een woord te kunnen lezen is het onder de elementaire leeshandeling een van de andere van belang dat je weet waar het begin woordidentificatietechnieken is het is geen en het eind van het woord zijn dat je de eenvoudige techniek en ze dient meestal aan teers van het woord kunt onderscheiden dat je geleerd te worden middels uitvoerige en systematische letters in klanken kunt omzetten dat je de didactische instructie vormt de basis voor klanken kunt verbinden achter elkaar kunt tenminste twee andere technieken namelijk zeggen en verband kunt leggen met het identificeren van woorden aan de hand woord dat je uit het dagelijkse spraakgebied ruikt van clusters en spellingpatronen 1 en het kent als je dat kunt kun je ook woorden te identificeren van morfemen j bovendien zonder herkenning van woorddelen en spel wordt ze bij meer geoefende lezers waarschijnlijk lijnpatronen mensen die vaak herbelegelijk vrijwel steeds toegepast in combinatie met zinnen maken bij het lezen daarbij ook gebruik andere technieken zoals het gebruik maken van hun eigen kennis in houdelijk en grammatica van semantische en syntactische informatie het kunnen ontcijferen van een woord is 1 de woordidentificatietechnieken zijn op noeding om het als communicatieboodschap te hun beurt weer een vereiste om functioneel te kunnen begrijpen kunnen lezen wat in deze samenleving van groot belang is p 194 bij de diaagnostiek van leesmoeilijkheden het ontcijferen van woorden moet een routine worden wordt de aandacht gericht op de elementaire leeshandeling dat betekent niet dat een onvoldoende beheersing van de elementaire leeshandeling het enige aandachtspunt moet zijn bij het praktijkgerichte onderzoek naar leesmoeilijkheden op zijn minst is er nog een tweede probleemgebied aan te geven namelijk het flexibel en efficiënt hanteren van de verschillende woordidentificatietechnieken na en naast elkaar p 134 de leesvoorwaarden kunnen met na als een kind woorden blijkt te kennen om overme van belang zijn voor het auditief structure taal en het schrift te praten evenals woorden ren terwijl het aanleren van de klankletter om over tijd en ruimte te praten als het te 18 koppeling en een proces is dat hiervan relatief kennis van elkaar kan ontderscheiden met onafhankelijk is in meer algemene zin lijkt het a

bst racte begri pp en k an omg aan b ijvoorbeeld volg ende plaa ts te vinden bij het begin van d at woord is langer d an d at woord als het het p roces van het leren lezen is het onder hoort d at w oord op hoort rijmt als het ver scheid tussen de verschillende deelvaardighe schillen d e klanken kan on d erscheiden de den nog betrekkelijk diffuus daarna kristallise leesvoorwaarden dan kan het w aarschi- nlij k ren de deelvaardigheden zich uit in de laatste ook klanken van elkaar on d erscheid en en sa fa se na ongeveer twee maa nden onder wijs m envoe g en sic h et k in d hoeft dan niet per worden ze geïntegreerd in de eindhandelings d e finitie oo k klanken aan letters te k unnen structuur ver b inden voordat een kind leert lezen is no g niet goed uit te maken van wel ke d eelvaardig heden het kind ge- bruik maa kt na ongeveer t w ee maand en onderw ijs w orden alle deelv a ar d i g he d en inmi d dels onderschei d en betrokken b ij het leesproces ze zijn stap voor stap aa n geleerd en w orden nu zo nodig alle afzonderlijk nog steeds geoefend p 2 40 conclusie m b t een g roep die met d e voordat een kind leert lezen is op grond van m e tho d e veilig leren lezen werkt het al of niet beantwoorden aan de leesvoor v oor z over voor het beg in van het eerste leer waarden niet uit te maken of het kans heeft jaar verschil b estaat tussen kinderen m b t op leesmoeilijkheden wanneer het in de hun latere leesvaardigheid blijkt dit niet of eerste lees leermaan- den de leesvoorwaarden nau w elij k s uit d e mate w aarin ze de leesvoor moeilijk blijkt te leren heeft het wel kans op waarden behe ersen w anneer men tenmins t e leesmoeilijkheden rek enin g houdt met d e intelligentie en d e taal v a ar d igheid van de leerlingen in de loop van de eerste maanden van het eerste leerjaar blij k en d e leerlingen echter te verschillen in d e m at e w aarin ze zich de leesvoor w aarden eigen make n kin d eren d ie daa r b ij achter blijven heb ben e e n g rotere kans o p leesmoeilijkheden d an de an d eren p 246 klaarblijkelijk wordt bij hen leerlingen als de metho d e niet aansluit bij w at een kind die moeili- jkheden zullen ondervinden bij het le o p een bepaald moment k8n en de klas w erk t zen en spellen de discongruentie tussen de t och door met die methode dan kan d at kind door de leesmethode veronderstelde en de fei niet verder en raakt de methode steeds verder telijke ontwikkeling van de lees en spelling van hem af d e methode moet een leer k racht vaardigheid in de loop van de tijd steeds gro de mo g elijkheid bieden na te gaan of een k ind ter het is daarom belangrijk dat een feed back nog met de gepresenteerde leerstof uit de voe mechanisme in de metho- ode is of wordt inge ten kan bouwd dat de leerkrachten de mogelijkheid biedt te controleren of de feitelijke lees en spellingontwikkeling van de leerlingen nog cor- respondeert met de door de methode veron derstelde ontwikkeling p 249 d oordat veilig leren lezen meer ruim leerkrachten kunnen niet goed met de metho te b iedt voor een eigen invulling van het on d es veilig leren lezen en letterstad omgaan de rw ijs door d e leerkracht b lijkt d at met name m et behulp van de ma p k unnen ze wor d en d e zwa kkere leerlingen achter b lijven k laarblij nageschoold om dat alsnog te leren kelijk zijn leerkrachten zowel bij de letterstad groep en nog duideli- jker bij de veilig leren 19 lezen groep onv o l d oen d e in st a at om hun handleid- ing z odanig te hanteren dat alle leer lingen en met name de z wakkere in voldoen de mate profiteren van het leesonder wijs m et de ma p w ordt b eoogd een p roce- dure te geven die dit euvel w ellicht k an verhelpen p 250 een aanta l leerlingen

blijkt het auditief de twee methodes sluiten vaak niet aan bij structureren en de klank letter koppeling trager wat veel kinderen op een bepaald moment te leren beheersen dan de methodes veron kunnen ze steken er dan steeds minder van derstellen deze leerlingen hebben veel kans op een raken steeds meer achter bij de steeds verder achterop te geraken tot hun thode en bij hun klasgenoten klasgenoten cumulatieve achterstand zij lopen ook gevaar steeds minder te kunnen profiteren van het onderwijs dat gegeven wordt p 280 door de resultaten van de vorderingen leerkrachten moeten zich van boven staan de genoverzichten kunnen de leerkrachten zich bewust worden en gaan realiseren dat het onderwijs niet exact spoort met de feitelijk leesontwikkeling van de leerlingen dit is een eerste maar zeer essentiele stap in de richting van de diagnostiserend leren onderwijs p 283 het lijkt er dus op dat het daadwerkelijk als een kind een woord letters kan schrijven lijkt schrijven van letters en woorden d.w.z. weet het waarschijnlijk ook waar het begint en het letterdictee en het woorddictee een zeer het eind van een woord zitten kan het letter goede signalering vormt van het al dan niet tekens onderscheiden kan het daar kan en beheersen van de deelvaardigheden bij het lezen in verband brengen kan het die kan en lezen aan elkaar koppelen en als woord herkennen p 288 vanuit de scores op de controletaken de toetsen bij veilig leren lezen en bij let is het door gaans niet mogelijk om exact vast te stellen even niet precies aan met welke deel te stellen met welke specifieke deelvaardigheid en een leerling moet hebben van de elementaire lees en spellinghandelingen een leerling moet heeft p 292 de vorderingenoverzichten kan men als een kind op een vorderingenoverzicht een als het ware beschouwen als waarschuwingen ander dan het gemiddelde kruisjespatroon ach signalen dat er iets niet klopt het is echter ter zijn naam heeft kan een leerkracht de door zeker niet zo dat de vorderingenoverzichten hem haar van kruisjes voorziene beheer exact aangeven wat er niet klopt daarvoor slijsten erbij pakken om nader uit te zoeken dient de leerkracht de resultaten van de leerkrachten bij welke deelvaardigheid problemen zullen nader te interpreteren of aanvullende den kunnen liggen observaties te doen bv met behulp van de beheersingslijsten wetenschap en praktijk moeten worden ingepast geïmplementeerd in de praktijk zijn onderzoekers doel zou met het dreven wils het indirect verandend oel van de onderwijs praktijk overeenkomen ringen in de praktijk bewerkstelligen dat wils namelijk verbetere ring van het onderwijs zeggen de wetenschappelijke bevindingen aan de andere kant meent hij dat wetenschap 20 gelijk onderzoek en eigen opbrengst in de boom kennis heeft maar wat houdt die kennis meer in dan veronderstelling en hypoteses dat in de nascholing en in de methodes veilig wanneer daarbij geen informatie van de menlezen en letterstad het aanvankelijk lezen om wie het gaat zelf wordt betrouwen ze wordt voorgesteld als een louter technische vigerende wetenschap stelt kinderen leren scheaangeligeheid 2 wordt opverschillende lezen volgens een aantal deeltappen die manieren verandert van de ongenwijst er deeltappen moeten afzonderlijk worden aan opdat in de methode veilig leren lezen begon geleerd dat is het beste want er is een theoretisch aanleren

van die ene retisch model beken d waa rin dat aannem elij k identi ficatie tech-
nie k die i ves lues 1 9 7 9 g emaa kt is op g rond va n d ie w aar h ed en naast a n
dere id entificat ie tec h nieken noemt wordt leerma teriaal on tw i kk el d d e p
rakt ij k didaktief nr 2 februari 1983 de beheer krij gt o p de wetensc hap geba s
ee rd materiaa l si ngslijst en e n d e vorderi ng enoverzichten uit in h a nde n en
ee n op d e wete nsc hap geba s eer de ma p sluit en daaro p aan door oo k de na
de g ebrui ksaanwijz in g a ange rei kt d ru k o p d ie ene ontsleuteling sstrategie
te d e kennis op breng st is d us v erst rekkender leggen dan een eigen o p brengs
t v oor d e w et en i n zijn proefschrift verantwoordt van d ongen schap ze hee f t
w el d e g elij k b elan g rij k e conse dat de n ad ru k op d e el eme ntaire lees h
ande q uenties vo or de praktij k de wetensc hap l egt ling wordt gelegd door te
stellen dat de ele d e p ra kt ij k een b e p a a ld e visi e op a lsof h a ar me n taire
lees h an d elin g gem a kk elij k er in het ke nnis de eni g wa re zo u zij n van h o
ge rhan d m o del van g a g ne k an w ord en ing epast en dat is bep aald w at
mensen uit d e p r aktij k m oe gag ne zelf van mening is d at men na zo n ten mog
en w e ten d enken zodat o n derw ijze rs eerste b eperkte taak analyse eventueel
de bij gebrek aan kennis om trent an d ere inval s m in de r essenti e l e dee l taken
toe kan voe g en hoeken de map w el als en ige ken nisb r o n p 90 h o ewe l v an
don g en het g evaar er moeten b esc houwen ke n t t e b lijven h ang en op d ie
deelvaardighe vol g ens v an do n g en k an wete nsc happ eli jke de n komt hij d
aar bij de besprek ing van de kennis niet p rescri pt ief zij n d at w il z e gg en m
ap niet op terug in de map en b ij het niet normatief in een regel o f wet o mg ezet
d i agno st is e re n d o n de rw ijz en z ijn d e elemen maar d e k ennis z ou w el e
e n functie h ebbe n ta ire l eeshan de ling en de ac htereenvolg en d e voo r pr ac
t ici ze ka n b ijvoo rbe el d de vo rm deelst appen een g egeven gew orden de
testen hebben v a n e e n ni e u we theorie d ie de e n t oets en g a a n na of el k d
er deelvaardighe hoo fd lijnen d ient aa n te geven vo or de ni e u den b eheers t w
or dt en trainen ze afzonderlijk we weg die men bewandelt p 305 306 dat het leren
lez en van een woord b ij ied er m i jns inziens word t z o n th eorie met d ie ken k
ind i n de voorge s telde d e e lsta pp en g eschie d t nis wel d egelij k prescri pt ie
f als inf orm atie en in die vol g orde blijkt g ebaseerd te z ijn op over an d ere th
eorieen ac hter g e h ouden wor d t hy p otheses d ie vanuit d e theorie zijn ontwik
h et maa kt het d e practici on moge lij k ee n keu k eld en d ie nog niet be w
aarheid zijn door de ze te maken pra ktij k v an don ge n no emt leesmoeli jkhede
n ee n een va n d e vragen d ie d re van dong en stel t in the o retisch conc ept en
lee s uitva llers ee n z ij n s tud ie is in ho e verre hebb en de lees verschijnsel uit d
e p r aktij k leesmoelij k h ed en uit vall e rs leesmoelij khed en m et die vraa g zi
jn niet ged efinieer d vanui t d e praktij k maar bedo elt h ij in hoeverre k omen de
k enmerken d oor midd el v a n hypothesen er is d us g e e n d ie men in de theorie
aan het concept s p rake van d a t de prakt ij k als uit ga n g s p un t l ee smoeili
jkhed en ver b indt overeen met de heeft ged i end bij de hypothe s evorm i ng de
we rke lij k e pro b l e men v a n ki nd eren d ie niet e nig e m anier wa aro p de
praktij k betrokken is overgaan o mdat ze naar het o ord eel v a n d e g e weest bij
de nascholing wa s een p assi ev e ond er w ij zer niet g oed genoeg he bben leren
uitvoeren wat is voorgeprogrammeerd de we lez en tenschap int erpreteerde de re-

sul taten de eni d at op z o n manier de theorie aan de pra ktijk g e notie uit d e prak tij k w aarm e e de w et en get oet st w ordt is alleen maar mogelij k wan sc h a p reke nin g h eeft geho u den wa s het oor nee r d e tw ee bovengen oe md e be g rip pen van d eel van d e ond er w ij ze r o v e r d e l ees vaa r d i g uit afzo n d erlijke uitgang s pu nten ged efinieerd heid van een kin d z ijn h et is toc h veel z involler om t e bepalen 21 wat leesmoelij k heden zijn d oor ze te definie aa n d e vorderin g enover zic hten e n d e be hee r ren vanuit de kinderen die leren lezen z elf sing slijsten g eric h t o p het traine n van deel dus de bete k enis van het con- cept af te la v aa rdi g heden d ie veron d erst el d wo r d en b ij het ten hangen van de p raktijksituatie dat bete t echnisch lezen een rol te spe len de te ste n kent niet in theorie ont w i kk elde testen met z ijn ontwor p en op b a sis van het d oor de p ro h ypothetisch gevormde moeilijkheden afne ject g roe p a ang ep aste schem a van gag ne z i e men maar d e k in d eren zelf laten aangeven toelichtin g b ij p 8 7 e v bij he t geb rui k v a n w at ze moeilijk vin den d ie schematische we er g av e v a n een een vraag die daarop volgt luidt in hoeverre leertaak analyse voor de ele m e n ta ire l ees k an men bepalen of een leerling t ot de lees h a ndel- ing vol gens veilig leren lezen p 93 uitvallers behoort p 120 d aarmee bedoelt mer kt van don g en op deze l ee rtaak an a l y se van d ongen hoe goed kunnen w eten- schap pre denteert niet d e eni g moge lijke t e zijn en z ij pers door midd el van testuitsla g en aang ev e n is ook niet voll ed i g afgeleid uit va n d on ge n of een kind naar het oord eel van d e onder w ij noemt d e han d leidin g bij veilig leren le zen en zer niet voldoende heeft leren lezen om te e en arti kel in pedagogische s tudien o o k su g kunnen over gaan er wordt vervolgens vanuit gereren d e pijlen in de f i g uur verbanden d ie gegaan dat testen een voorspellende waarde w aarschijnlijk niet allemaal empirisch har d te kunnen hebben dat is iets wat de the- orie voor maken zijn b ovendien zijn op een betrekk elij k zo u h ebben op d e pra k tijk m et behul p van d e arbitraire w ijze pijlen weg gelaten zoals bij test resul- taten zou een leerk racht eerder in voorbeel d bij d e intelli gentie 1 het voo r staat zijn om kinderen met leesmoelij k he d en deel van een w eer gave in een vorm a ls f i g u u r t e herkennen zodat hij er tijdig iets aan kan nummer is dat in een ta m elijk overzichtelijk d oen schema een aantal belan g rij k e factoren m et el h et oordeel van de onderwijzer wordt gere kaar in verband w or d t ge b racht en dat d it d uceer d tot het interpret eren van vorderingen schema als uit- gangspunt k an d ienen voor een overzichten en b eheersingslijsten h e t eig en in empirische toetsing 1 m en dient echter z icht gevoel van de leerkracht w ordt van on steeds oog te houden voor d e b ep er k in g en van d ergeschikt belang d e kin- deren zelf komen z o n schema p 9 2 helemaal niet aan het woor d ondertussen di- ent dit schema toege p ast o p zelfs in de studie van van dongen waarin de elemen- taire leeshandelin g ter on d erbou p sychische en m entale p rocessen uit gan gs w ing van de k euze voor het materiaal en d e p unt vormen is niet stilgestaan b ij d e effecten wer kwijz en d ie in het p roject preventie van d ie het afnemen van testen en toetsen op het leesmoelij kheden zijn ont w i kkel d zelfvertrouwen van kinderen kan hebben faa langst ook is geen rekening gehouden met naar alter- natieve n verschillen in achtergronden die kinderen heb ben bijvoorbeeld opgeleide midden in de we de elementa i re leeshandeling is gericht op het rel d

staande of geleerdheid en bo e k en schu aanleren van een woord door synthese van de w ende ouders of een niet nederlan d se cul klank piet van dellen wijst erop dat het toet tuur en eventueel daardoor beïnvloede sen van het verklanken van tekst e igenlijk onder w ijzers tekstbegr i p toetst terwijl d at weer vaak ge op p 90 w aarschuwt van dingen voor het blokkeerd wordt door tunnelzicht tengevolge ge- vaar van alleen de elementaire leeshandeling van de concentratie op details in on- derwijs als startpunt nemen bij het b e palen van d e in en opvoeding maa rt 1985 p 279 kinderen richting van het onderwijs later zou uit het met leesproblemen d i e voo rt vloeien uit indi oog kunnen w ord en verloren dat de doelstellin viduele tempoverschi l len en ve rschillen tussen gen van het aanvankelijk lezen ruimer zi- jn dan thuistaal en schooltaal vormen volgens hem die ene ontsleutelingsstrategie op p 1 8 9 geen specifiek leesprobleem en behoeven wordt er nog eens op gewezen dat de elemen daarom geen special istische hulp wat zij no t a ire lee- shan d eling slec h ts een maar wel een d i g hebben is meer tijd prentenboeken en bij cruciale technie k bij het lezen is en dat lezen voorbeeld klassegereken in plaats van b d meer omvat dan de beheersing van die lees werkbladen de le tte rt eken worden het best handeling geleerd in een zi nvol verband toch zijn de testen die ten grondslag liggen ook vera ellen van bork e a menen dat lere n 22 leze n en schrijven in de method es veilig leren lezen en le tterstad ten onrechte w ordt voor gestel d als een inge w ikkeld proces dat niet zond er instructie stap voor stap kan worden geleerd in plaats daarvan moet een k ind w or de n g eleer d wel k e functie lezen en schrijven hebben w aarom je he t z ou w ille n leren w at piet van d ellen tunnel z icht noemt z ien va n bo rk e a oo k als gevaar d oor d at de sta pp en va n b uiten af w ord en opgele g d ontstaat mak ke lij k de situatie dat kinderen zelf niet w eten waa ro m ze d it lesje d eze oefening moeten maken in moer 198113 p 18 f i e van d ij k wijst in moer 1 98 5 5 o p de noo d zaak voor on derw ijzers en nascholers om b ij de nascholin g van de concrete problemen met het lees en schrijf onderw ijs uit te gaan en n iet van het eenzijdige beperkte en d wingen de na scholings p a k ket i n moer 1 985 4 conclu deren r ia m ilder en lee n speelman dat het materiaal voor d e na sc ho ling geheel in de lijn van de traditionele metho d en is g ebleven en te eenzijdig voor ee n verant w oorde nas- choling and er cursusmateri a al d a t b ij d e n a scholin g gebrui kt z ou kunnen w ord en bie d t het boek natuurlijk leert een kind lezen d aarin w ord en ve rba n d en g elegd tussen de bestaan d e lees metho d en en zinvolle alternatieven a ls een k ind het bos maar mag blijven zien l iteratuur bork v e van e a afva l len en opstaan over schoolverleden heden en toekomst in moe r 198113 del l en p van lee- sonderwijs van stroomversne lli ng tot speerpunt i n onderwijs en opvoeding jrg 36 maart 198 5 noten dijk f van meer van hetzel fde over beter leeson derwijs op ba si sscholen door na s choling van lee r voor de vert a lingen zijn de defi niti es d i e van k rach t en in moer 1 98 5 5 dongen eenmaa l aan bepaalde begrippen heeft dongen d van leesmoelijkheden naar diagnosti gegeven consequ ent doorgevoerd een belangrij serend onderw ijsen bij het l eren lezen t il burg u i tg ke def i n i ti e i s d i e van lees uitvall ers lees zwijsen 198 4 u itva llers zijn de uitvallers u i t l eerjaar 1 zi tt enblij dongen d van praktijkger i cht onderzoek ron- dom vers verwij zing naa r het buitengewoon onder de map i n d idaktief nr 3 maa

rt 1983 wijs terugplaatsing naar de kleuterschool die hoedt ten de greep van
dr mommers op het volgens de leerkracht een zwakke leesvaardigheidsonderzoek
ij s in didaktief nr 5 mei 1986 heide bezittingen van Dongen 1984 p 56 milder
speelman nederlands taal de wet 1 aan te leren via de deelstappen van li
nks en het beleid in moer 1985 4 naar rechts werken letters kunnen onder sche
imilder k redemaker natuurlijk leert een kind den de letters kunnen verk
lanken en die klan lezen wegen naar leren lezen en schrijven amsterken na el
kaar kunnen uitspreken dam uitg pandoor 1986 23